

Preberite naslednje prizore, pripovedovane v kontekstu univerze. Delo v parih.

Poskusite ugotoviti, kaj se dogaja v vsakem od prizorov, kjer se pojavljajo različna vedenja, povezana z diskriminacijo na podlagi spola in nasiljem.

Scena 1: Dekleti pripravljata nalogo o vzornikih

Mar in Fátima študirata arhitekturo. Na predavanjih sta dobili nalogo, da podrobno preučita enega najpomembnejših arhitektov 20. stoletja. Na voljo imata seznam približno 30 arhitektov, med katerimi ni niti ene ženske. Čeprav sta tega vajeni, saj se podobno dogaja pri vseh predmetih, sta se odločili, da bosta profesorja prosili, naj seznam razširi ali jima vsaj dovoli izbrati arhitektko, ki na seznamu ni. Profesor njune ideje ne sprejme z navdušenjem.

Profesor: »Pri tem predmetu obravnavamo najpomembnejše osebnosti v zgodovini arhitekture, ne glede na to, ali so moški ali ženske. Seznam je tak, kot je, ker gre za ljudi, ki so pustili velik pečat v arhitekturi 20. stoletja.«

Mar: »Ne zanikava, da so pomembni, vendar obstaja tudi veliko žensk-arhitektk, ki nikjer niso omenjene ...« (plašno)

Profesor: »Če ženska ni prišla na strani zgodovine, verjetno ni bila tako pomembna. Iskati žensko samo zato, ker je ženska, in jo siliti v ospredje, ni le nesmiselno, ampak je celo seksistično! In je žalitev za tiste, ki delo cenijo po kakovosti, ne glede na spol.«

Fátima: »Tega ne počneva. Prinesli sva nekaj ženskih imen, ki so po najinem mnenju ustrezna za to nalogo, ker ...«

Profesor: »Poglejta, naloga je taka, kot je. Razložil sem jo in seznam je že na virtualnem kampusu. Ne moremo vsakič spreminjati pravil. Danes si nekdo zaželi drugačne arhitekte, jutri hoče dodatni teden za oddajo ... Če bi ustregli vsaki želji, bi se to kar naprej ponavljalo. Odgovor je ne, pika.«

Dekleti razočarani zapustita pisarno, saj se počutita preslišani.

Zgodovina je bila tradicionalno pisana z androcentričnega vidika: moški so v središču, prispevek žensk pa je bodisi prezrt ali označen kot izjema. Res je, da so bile ženske skozi zgodovino pogosto izključene iz določenih področij, a dejstvo, da se le redko pojavljajo v učbenikih ali učnih gradivih, je predvsem posledica trdovratne nepripravljenosti preseči tovrstni androcentrični pogled.

Čeprav profesorjevo vedenje v tej sceni morda neposredno ne krši pravil ustanove (UPC) in ne gre za jasno obliko nadlegovanja ali nasilja, njegovi poznejši komentarji in ignoriranje predloga o enakopravni zastopanosti žensk pri študijskem delu pri študentkah povzročijo občutek nelagodja in podcenjevanja.

Scena 2: Dekle gre k tabli

Profesor prosi prostovoljca, da na tabli reši nalogo, ki jo je razred dobil za domačo nalogo.

Situacija 1: Marta hitro dvigne roko. Prepričana je, da ima pravilno rešitev.

Situacija 2: Profesor jo nekaj trenutkov opazuje in nato reče, s polovičnim nasmehom:

»O, kako pogumno! No, pa pojdi.«

Situacija 3: Medtem ko Marta piše na tablo, profesor pogleda sošolce in vpraša:

»Mislite, da je rešila prav?«

Nekateri se zasmejejo.

»Če bo za ta predmet porabila vsaj polovico časa, kot ga porabi za ličenje, bo zagotovo naredila izpit,« doda profesor.

Situacija 4: Marta ne ve, kako naj se odzove, kaj naj reče ali stori. Nenadoma niti ni več prepričana, ali je rešitev sploh pravilna. Sliši smeh in pridušene komentarje sošolcev, kar jo spravi v zadrego in jo razjezi. Dokonča zapis in z glavo, obrnjeno navzdol, odide nazaj k svoji mizi. Ne ve, ali je rešitev sploh bila pravilna, saj je dogodek povsem preusmeril pozornost sošolcev.

Marta zaradi profesorjevega komentarja ni mogla reagirati tako, kot bi morda, če bi žaljivko slišala od sošolca.

Pomanjkanje vidnosti in zastopanosti žensk v profesionalnih in tehnoloških sektorjih neposredno vpliva na predstavo, kaj ženske »zmorejo«, ter na to, kako dekleta in ženske dojemajo lastne zmožnosti in možnosti. Vse to vpliva na njihove želje in interese pri izbiri poklica. Ni naključje, da je med študenti te univerze (UPC) več moških, vendar to ni posledica bioloških razlik, temveč družbenih predstav in naučenih vzorcev glede spola.

Profesorjevi komentarji so ustvarili zastrašujoče, neprijetno, sovražno in ponižujoče okolje za Marto ter za vse prisotne sošolce in sošolke.

Scena 3: Dekle, ki je prišlo na Erasmus

Juliette je Erasmus študentka, ki je pred kratkim prispela na fakulteto. Z Juanom sta si izmenjala telefonski številki in večkrat ji je rekel, naj mu piše, če bo karkoli potrebovala. Juliette se je zdel od začetka »zelo prijazen«. Od takrat v skupinskem klepetu večinoma govorita o šolskih obveznostih, Juan pa ji tu in tam napiše še kaj drugega: šali se na račun njenega francoskega porekla, predlaga, da bi ji pokazal »kul« koticke Barcelone, ter jo večkrat povabi na zabave s prijatelji.

Juliette se mu za zdaj ni pridružila na nobenem dogodku, vendar je vsakokrat prijazno zavrnila. Prejšnji konec tedna ji je Juan večkrat pisal in jo klical, v soboto pozno zvečer pa jo je vztrajno skušal priklicati. V nedeljo se je opravičil ter trdil, da je v resnici telefon prevzel Carles, drug sošolec, saj sta bila oba nekoliko opita. Ponovno jo je povabil na pivo, a je Juliette rekla, da nima časa. Kljub temu je Juan še kar pisal, Juliette pa se je odločila, da mu ne bo več odgovarjala.

V ponedeljek ni prišla na predavanja, Juan pa se je o tem pomenil s Carlesom.

Carles: »A veš, kaj je z njo, je manjkala ali zgolj špricala?«

Juan: »Ne vem. Misliš, da je jezna? Res je, da sem jo klical v soboto, ampak saj to še ni razlog, da bi se jezila, kajne?«

Carles: »Kdo bi vedel ... Ampak glede na to, kako te je gledala prvi dan, sem takoj sklepal, da želi kaj več.«

Juan: »Tudi jaz mislim. Pa saj mi je sama dala svojo številko že prvi dan!«

Carles: »Mogoče so to pač Francozinje; najprej se delajo, kot da so lahke, potem pa so hladne kot ribe.«

Čeprav ne poznamo njenega vidika, lahko sklepamo, da se Juliette zaradi celotne situacije počuti zastrašeno in negotovo. Kot tuja študentka je namreč v posebej ranljivem položaju, Juan pa je v položaju (lokalne) moči. Morda se celo počuti krivo, ker mu je dala svojo telefonsko, ker se mu ni dovolj jasno uprla ali ker je pred tem z njim imela prijateljske pogovore.

Scena 4: Nadzorovanje v intimnem razmerju

Pol in Txell sta se spoznala v prvem letniku ter kmalu postala par. Skupaj sta že skoraj dve leti, kar je za oba najdaljša zveza do zdaj.

Pred nekaj dnevi sta se dogovorila, da gresta ven s sošolci. Medtem ko se je Txell oblačila, ji je Pol, z očitno neodobravanjem, rekel:

Pol: »A res misliš iti v tej obleki?«

Txell: »Kaj je z njo narobe?«

Pol: »Saj obleka je v redu, ampak tebi se ne poda. Nerodno mi bo iti s tabo takole. Ne gre za gole noge – ampak tako grdo izgledajo. Res si kot kakšna tepka.«

To ni prvič, da ji Pol daje takšne pripombe: včasih gre za oblačila, drugič za ličila. Txell je sprva to vzela v šalo in vseeno naredila po svoje, zdaj pa se ob določenih oblekah počuti negotovo in začne dvomiti o lastnem videzu.

Opazno je, da Pol najpogosteje izrazi neodobravanje, ko naj bi se srečala z družbo (predvsem fantovskimi sošolci) ali ko Txell načrtuje izhod s prijateljicami brez njega, precej redkeje pa, če gresta na primer sama na večerjo.

Danes, ko Txell pogleda omaro in zagleda to obleko, se ji začnejo porajati grozni občutki, rada bi jokala in obleko vrže stran. Takšno Polovo vedenje v njej povzroča sram, nelagodje, dvom, razdvojenost ... neposredno pa vpliva tudi na njeno samopodobo in omejuje njeno osebno avtonomijo.

Scena 5: Pogovor fantov o dekletih

Alejandro, Quim, Jaume in Pau so po predavanjih na pijači v študentskem baru. Začnejo spraševati Alejandra, ali mu je Paula všeč.

Eden izmed njih: »Ajde, ves čas si za njo. Tu ji rečeš kaj smešnega, tam se ji nasmehneš! A se je že kaj zgodilo?«

Alejandro: »Ne, res ne. Paula mi je všeč samo kot prijateljica, ni moj tip. Jaz ne maram deklet brez oprsja. Všeč sta mi Mar in Gala.«

Quim: »Kaj se ti blede! Gala ima res joške, ampak je res grda. Kako ti je lahko všeč? Paula ima vsaj zelo lep obraz. Jaz sem vsekakor bolj za Paulo kot za Galo.«

Jaume: »Se strinjam s Quimom. Čeprav ... saj vemo, da obstajajo določena univerzalna merila za to, ali je dekle privlačno ali ne. Lahko se malo razhajamo, ampak Paula je zagotovo bolj 'huda', a ne?«

Pau: »Ja, ja, vsi se strinjamo, razen Alejandra. Ampak to je zato, ker se mu v resnici dopade in noče priznati, da je zaljubljen.«

Alejandro: »Nisem! Dajte no, nehaite provocirati. Kaj bi radi, da glasujemo o tem?«

Zdi se, da je sprva šlo za šalo, a nato vzamejo liste papirja, zapišejo imena deklet, ki so jim najlepša, in vsako posebej ocenijo. Nato v skupini za sprotno sporočanje (kjer so zgolj fantje) objavijo končni »povprečni rezultat«. Sošolci se še naprej zabavajo.

Alejandro: »Če punce izvedo, kaj delamo, nas bodo ubile.«

Quim: »Ali se samo bojiš, da bi Paula izvedela?« (z nasmehom)

Alejandro: »Mogoče bi morali objaviti rezultate kar na hodniku. Verjetno bi Mar z veseljem izvedela, da je na vrhu lestvice.«

V tem prizoru je narobe veliko stvari. Sprva ni problem v tem, da ga prijatelji sprašujejo, ali mu je neka punca všeč, dokler to ni žaljivo do nje. A pogovor je postal objektivizacija in seksualizacija deklet: fante zanimajo samo telesne značilnosti sošolk, ocenjujejo jih, kot da bi bile predmeti.

Scena 6: Dekle na delovni praksi

Lucía je pred dvema tednoma začela delovno prakso v zelo uglednem podjetju. Želi se izkazati, zato je precej nervozna. Njen mentor Arnau je opazil njeno napetost in ji večkrat rekel, naj se ne obremenjuje, ker je vzdušje v podjetju »toplo in sproščeno«, kljub temu da je njegov zunanji ugled zelo formalen.

Sprva Lucía ni bila pretirano vznemirjena zaradi njegovih opazk, a prejšnji dan je Arnau na to temo postal nekoliko vsiljiv:

Situacija 1:

Arnau: »Ah, saj ste tako mlada in lepa, ne rabite si delati skrbi s strogim videzom. Zakaj se oblačite tako zategnjeno? Zakaj pa ne oblečete krila? Škoda je teh nog, da bi jih skrivali ...«

Situacija 2: Lucía je bila presenečena. Spraševala se je, ali je normalno, da njen (starejši) tutor govori kaj takega. Po drugi strani pa se je počutila nekoliko osramočeno, saj je želela biti čim bolj profesionalna, kar morda ni bilo po Arnauovih željah.

Situacija 3: Naslednje jutro je imela Lucía težave že pri izbiri oblačil. Je Arnau resen ali se je le šalil? Ali bo spet deležna pripomb, če pride v resnih, poslovnih oblačilih? V glavi se ji je vrtelo vprašanje, zakaj ji to povzroča toliko stresa. Na koncu je oblekla preprosto krilo in bluzo.

Situacija 4: Ko je vstopila v pisarno, jo je Arnau ošinil s pogledom od glave do peta in se predolgo zadržal na njenih nogah. Nato se je nasmehnil. Lucía se je počutila grozno in zato se mu ni nasmehnila nazaj, temveč se je čim hitreje odpravila k svoji mizi. Kljub temu jo je Arnau ves dan nadlegoval z bližino in zgovarjanjem, pri čemer se je Lucía ves čas počutila, da jo opazuje in ocenjuje.

Ko je Lucía po koncu službe zapuščala stavbo, jo je občutek nelagodja tako preplaval, da je na poti domov začela jokati.

Scena 7: Fantovska skupina na družbenem omrežju

Marc, César, Eloi, Albert in Oriol imajo skupinski klepet, kjer si pošiljajo vse mogoče vsebine. V soboto zvečer so skupaj z drugimi študenti šli v nočni klub. Eloi je tam spoznal Lauro in z njo na koncu večera odšel domov.

V nedeljo dopoldne so v skupino pisali, kako se je zgodba razpletla. Eloi jim pošlje fotografijo, na kateri pozira z dvignjenimi prsti v znak zmage (obraz se ne vidi), ob njem pa na postelji spi povsem gola Laura.

Oriol: »Haha, ti si car.«

Marc: »Videti je še bolj 'vroča' kot včeraj.«

César: »Daj, naredi še kakšno fotko!«

Albert: »Ja, res, deliti je življenje!«

V tem prizoru je Laura povsem objektivizirana, predstavljena kot trofeja tako s strani Eloija kot tudi njegove družčine.

To je kaznivo dejanje

Dejanje, ki ga je storil Eloi, je lahko kaznivo (nedovoljeno snemanje / fotografiranje in razširjanje posnetkov brez dovoljenja). Tudi César, Marc in Oriol se motijo, ker ga pri tem spodbujajo. Če bi fotografije še naprej pošiljali drugim, bi tudi sami kršili zakon.

Pritisk vrstnikov

V skupinskem kontekstu se lahko zgodi, da posamezniki naredijo ali rečejo kaj, s čimer se morda ne strinjajo, a pritisk vrstnikov prepreči drugačno obnašanje. Tudi v tej sceni je prisotna takšna dinamika.

Nasilje: odgovornost vseh je, da se konča

Ob takšnih odzivih prijateljev je za koga, na primer Alberta, še težje ostro obsoditi Eloijevo dejanje, čeprav se mu zdi napačno. A dejstvo, da ni lahko, še ne opravičuje neukrepanja.

Scena 8: Dekle začenja z delom

Laia se je nedavno zaposlila na UPC kot administrativna pomočnica. Na začetku so se vsi sodelavci in sodelavke zdeli prijazni in so ji pomagali pri uvajanju. Edini, s katerim ni imela skoraj nobenega stika, je bil Mario, ki pa sede tik ob njej.

Prvi petek v službi sta z Mariem ostala sama v pisarni. Po kratkem pozdravu jo je pogledal in dejal:

Mario: »Spominjaš me na neko igralko, samo ne morem se spomniti, katero. Mogoče je kriv ta tvoj visok čop.«

Laia se je nasmehnila in rekla, da je to prvič, da jo je kdo primerjal z igralko, potem pa se nista več zares zapletla v pogovor. Proti koncu dneva je Laia videla, da Mario na računalniku gleda video z ljudmi, ki imajo spolni odnos. Ženska v posnetku je imela visok čop.

Laia je bila šokirana in hitro je odšla, saj se je bližal konec delovnega časa. Med vikendom je pomislila, da bo najbolje, če to spregleda.

Dva tedna kasneje, ko sta spet ostala sama v pisarni, je Laia opazila, da Mario spet gleda podoben posnetek, tokrat celo z zaslonom obrnjenim tako, da bi ga lahko opazila. Zdelo se ji je, da jo s tem hoče namenoma spraviti v zadrego.

Scena 9: Dekleta gredo ven

Sara, Cristina in še nekaj prijateljic so šle na vsakoletni festival, ki so ga leto prej morale izpustiti. Cristina je predlagala, da gredo do bara, kjer naj bi bil Luís.

Sara: »Ne vem, če hočem. On se dela, da je prijazen in tvoj prijatelj, ampak v resnici ga zanima le, kako bi te spravil v posteljo. Vidi se mu po očeh.«

Cristina: »Ne, Sara, ni tako. Prijatelja sva in ve, da ne bo nič iz tega, ker sem mu povedala, da mi je všeč Mario. Ampak fajn je, rada bi šla k njim.«

Sara: »Jaz ostanem tukaj s puncami ...«

Po nekaj urah sta si Cristina in Luís še vedno pisala, in Cristina se je odločila, da bo šla do njegove družbe, kjer je pila še več. Sčasoma se je začela počutiti precej omotično. Luís jo je vabil na dodatno pijačo, jo prijel okoli pasu in božal po rami. Cristina se je hotela nekoliko odmakniti in pisati Sari, kje je. Ko je Luís opazil, da želi oditi, je predlagal, da jo pospremi. Odmaknila sta se od glavnega prizorišča, Cristina se je ustavila ob zidu, takrat jo je Luís poljubil. Sprva se Cristina ni odzvala, potem pa ga je začela odrivati.

Cristina: »Oh, Luís ... Ne počutim se dobro, preveč sem pila. To ni pravi trenutek.«

Luís: »Saj sem tudi jaz pijan, vse je v redu.« (nadaljuje z otipavanjem pod njeno majico)

Cristina: »Ne, ni v redu, prosim nehaj.«

A Luís ji ni pustil govoriti. Bil je višji in močnejši, s telesom jo je stisnil k zidu, da se ni mogla premikati. Cristina se je počutila ujeta, vse bolj jo je bilo strah. Začela je jokati:

Cristina: »Nehaj, prosim, Luís ...«

Na srečo se je takrat približala skupina ljudi in Luís se je odmaknil. Jezno jo je gledal in nekaj pripomnil, a Cristina zaradi šoka ni razumela. Sesedla se je na tla, prestrašena in zmedena. Po nekaj trenutkih je le zbrala toliko moči, da je poiskala Saro – našla jo je v solzah in še vedno zelo pretreseno.

Prijateljice so jo sprva skušale potolažiti, a ko je Cristina začela razlagati, kaj se je zgodilo, ni dobila odziva, ki ga je pričakovala.

Sara: »Kaj si pa pričakovala, Cristina? Ta tip te že nekaj časa lovi. Vedela si, v kaj se spuščaš.«

Cristina je pojasnila, da je bila tako opita, da ni mogla normalno slediti pogovoru niti uživati v koncertu, kar že samo po sebi pomeni, da ni mogla dati prave privolitve. Za veljavno privolitev mora biti ta **aktivna, zavestna in navdušena**, torej ne gre zgolj za »dovoljenje«, temveč za obojestransko željo.

Čustvene posledice

Cristina je bila v solzah, zmedena in prestrašena, a celo njena prijateljica Sara jo je delno krivila. Dejstvo, da si kdo dopisuje z nekom ali sprejme pijačo, nikoli ne opravičuje napada ali nasilja. V teoriji se veliko ljudi strinja s tem, v praksi pa ob konkretnih dogodkih še vedno naletimo na stališča, ki krivdo pripišejo žrtvi.

Nihče si ne zasluži nasilja

Vsak ima pravico spogledovati se, potem pa si premisliti, prav tako ima pravico začeti spolni stik, a ga nato prekiniti. Ne glede na to, kaj se je dogajalo pred samim napadom, nihče nikoli ni kriv za doživeto nasilje.

Žrtev ni kriva

Nevarno je razmišljanje, da naj bi ženska s svojimi dejanji »dolgovala« nadaljevanje spolnega stika, če ni pravočasno in dovolj odločno zavrnila pozornosti. Takšna logika, ki jo v tej zgodbi zastopa Sara (morda pa jo je »posvojil« tudi Luís), napadalca razbremeni vsakršne odgovornosti za nasilno vedenje in mu omogoča, da se izogne posledicam ter kasneje isto (ali še hujše) ponovi.